

Válságkezelő Alaptörvény

10 válságjelenség az elmúlt húsz évből, amelyet a
jövőben megakadályoz az Alaptörvény

Összefoglaló

A mulasztásos alkotmányértékek elszaporodásától az illegális szemétkeresésen keresztül az igazságtalan privatizációig a magyar demokrácia számos válságjelenségének vethet véget az új Alaptörvény.

A magyarok közel kétharmada a 2010-es választások után és az új Alaptörvény elfogadásakor is szükségesnek mondta az alkotmányozást a Nézőpont Intézet rendszeres véleménykutatása szerint. A tartós és egyértelmű választói akarat jelezte az elmúlt húsz év politikai rendszerének és gyakorlatának hiányosságaival és hibáival való elégedetlenséget. Nem egyszerűen a szimbolikus ügyek rendezetlenségével volt baj, amelyet a preambulum kurtasága, vagy a sztálini alkotmány évszámának konzerválása jelképezett, hanem az általános igazságérzetet sértő eseményekkel, illetve azok következmény nélküliségével, az állami működés hiányosságaival. A 2010-es választások eredménye – az elmúlt nyolc év elutasítása mellett – a rendszer-változás hiányosságaival való elégedetlenséget is tükrözte.

Érthető, hogy a kormányt alakító erő ezért célul tűzte az elmúlt húsz év botrányai vagy válságjelenségei által sérült általános igazságérzet helyreállítását. A végkielégítések vagy az állami jövedelmek maximalizálása, a pálinkafőzés liberalizációja, illetve egyes ágazatok extraprofitjának megadóztatása mind ezt a célt szolgálta. Átfogó és tartós rendezést azonban csak új Alaptörvénytől várható.

Fontos fejlemény, hogy a jövőben az Alkotmánybíróság egyedi ügyben alkalmazott jogszabályok és bírói döntések alkotmányosságát is felülvizsgálhatja (24. cikk (2) c) és d). Ugyanakkor az alkotmánybíráknak a vizsgálat során az Alaptörvényt annak „céljával, a benne foglalt Nemzeti hitvallással és történeti alkotmányunk vívmányaival összhangban” kell értelmeznie (R) cikk). Mindez azt jelenti, hogy a jövőben az Alaptörvény előírásainak egységes és mindenkire kötelező értelmezése alakulhat ki. Annak előírásai tehát nem szimbolikus jelentőségűek lesznek csupán.

Az alábbiakban tíz olyan válságjelenség mutatunk be az elmúlt húsz évből, amelyet az új Alaptörvény kezelhet, illetve amelyek kialakulását a jövőben megakadályozhatja. Mindenekelőtt azonban öt olyan állítólagos következményt is megvizsgálunk, amelyek az elmúlt hetek és hónapok vitái során elhangzottakkal ellentétben nem következnek az új Alaptörvényből.

Tartalom

Összefoglaló	2
Tartalom	3
Ami nem következik az Alaptörvényből: 5 álvita	4
(1) abortusz állítólagos tilalma	4
(2) az euró-bevezetés állítólagos akadálya	4
(3) a következő kormány mozgásterének állítólagos szűkítése	4
(4) a kormány állítólagos ellenőrizhetetlensége	5
(5) az Alkotmánybíróság állítólagos befolyásvesztése	5
Az Alaptörvény hatása: 10 válságjelenség megakadályozása	6
(1) Félkatonai szervezetek közvetett tilalma	6
(2) Szigorú költségvetési fegyelem	6
(3) A jogos önvédelem erősítése	6
(4) A szemétkelhözatal tiltása	7
(5) Polgárbarát, szolgáltató állam ígérete	7
(6) A politikai rendszer rendezetlen kérdéseinek rendezése	7
(7) A mulasztásos alkotmányértés visszatorzulása	8
(8) Az önkormányzatok gazdálkodásának rendezése	9
(9) Ésszerű privatizáció	9
(10) Az offshore cégek alkonya	10
Végjegyzet	11

Ami nem következik az Alaptörvényből: 5 álvita

(1) abortusz állítólagos tilalma

Tény, hogy az Alaptörvény deklarálja a magzati élet védelmét, s ezzel a Kádár-rendszerig visszanyúló hiányosságot pótol, de ebből nem következik az abortusz tilalma. Túl azon a szociológiai tényen, hogy egy hasonló tilalom – a szomszédok eltérő szabályozása esetén – alighanem megvalósíthatatlan lenne a határok nélküli Európai Unióban, az Alaptörvény nem tekinti jogképesnek a magzatot, csak az „embereket” (XV. cikk). Ez azt jelenti, hogy az Alaptörvény szekuláris megközelítése szerint nem lehet államilag tiltott és szankcionált gyilkosságot elkövetni a magzaton. Az új Alaptörvény az abortusz ellen csak a magzati élet és a család – „mint a nemzet fennmaradásának alapja” – védelmének (L) cikk), valamint a gyermekvállalás támogatásának rögzítésével léphet és lép fel.

(2) az euró-bevezetés állítólagos akadálya

Többen úgy vélték, hogy a hivatalos pénznem alaptörvénybeli rögzítésével valójában megakarta akadályozni a kormánypárt az euró bevezetését, de legalábbis azzal, hogy az euró bevezetéséhez az alkotmányt kell módosítani, megkerülhetlenné akarta tenni magát akkor is, ha ellenzékbe szorulna. Igaz, hogy a forint pénznemként való rögzítése a K) cikkben azt jelenti, hogy meg kell változtatni az alkotmányt, ha Magyarország belépne az euróövezetbe, de az ehhez szükséges kétharmados többség a jelenleg hatályos alkotmány előírásai szerint is nélkülözhetetlen lenne egy ilyen döntéshez. Az EU-csatlakozás óta ugyanis az alkotmány kimondja, ahhoz, hogy az ország az unióval közösen gyakorolhassa bizonyos, alkotmányból eredő hatásköreit, a képviselők kétharmada által elfogadott nemzetközi szerződés szükséges (2/A. cikk (2)). Márpedig a monetáris politika „közös gyakorlása”, azaz az euróövezethez való csatlakozás éppen ezt jelenti.

(3) a következő kormány mozgásterének állítólagos szűkítése

Szintén közkeletű kritika, hogy az Alaptörvényben előírt sarkalatos törvények, illetve a kétharmados többséggel választott tisztségviselők magas száma miatt a következő választás után megalakuló kormány kezei meg lesznek kötve, szinte semmit nem tud majd tenni a választási ígérek megvalósítása érdekében. Túl azon, hogy ez az állítás egy, a mostani ellenzékől megalakuló kormányt feltételez, amely nem tud kétharmados koalíciót szervezni az Alaptörvény megváltoztatására az Országgyűlésben, alapvetően félreérti a kormányzás mibenlétét. A kormányzás ugyanis a törvényhozási többség választói felhatalmazásnak megfelelő döntéseit és a döntések végrehajtását jelenti, s nem azonos a kormányt ellenőrző, többi hatalmi ágat érintő alkotmánymódosítással. Amennyiben a kormányzás célja az alkotmány megváltoztatása, ehhez megfelelő, kétharmados felhatalmazásra van szüksége. A majdani Kúria, a Költségvetési Tanács vagy épp az Alkotmánybíróság egy ciklusnál hosszabb időre megválasztott elnökének, illetve tagjainak esetleges cseréje nem tartozik az abszolút parlamenti többséget jelentő kormányzati felhatalmazáshoz.

Az Alaptörvény nem a kormányzást lehetetleníti el, legfeljebb – ahogy azt az alábbiakban elemezzük – az elmúlt húsz év válságjelenségeinek ismételt előidézését. Tény ugyanakkor, hogy az Alaptörvény is meghagyja a kétharmados törvények magas számát. Ez azonban – kritikusaival ellentétben – nem a működésképtelenség, hanem a magyarok körében egyébként népszerű konszenzuális demokrácia irányába mutat. Amennyiben a jövőben a kormánypárt mögött nem áll kétharmados felhatalmazás csak az ellenzékkel közösen tud alapvető kérdésekben változást elfogadni. Az Alaptörvény keretei között szerveződő politikai közösségben – kormány- és ellenzéki oldalon – nem szükségszerű, hogy megismétlődjön az elmúlt nyolc év kompromisszumellenes szembenállása. Emlékeztet, hogy a rendszerváltozás után még a Horn-kormány alatt is lehetséges volt kormány és ellenzéke közötti együttműködés – például az alkotmányozásban – miközben a gazdaság- és társadalompolitikában nem értettek egyet a pártok.

(4) a kormány állítólagos ellenőrizhetetlensége

Miközben az alaptörvény az ország közjogi berendezkedésének alapjait nem alakította át, a mindenkori parlamenti többség mozgásterét bővítette. Egyrészt azzal, hogy az utólagos alkotmánybíróági normakontroll jogát a képviselők egynegyedének kezdeményezéséhez köthette, másrészt azzal, hogy a kormányellenes népszavazás érvényességét 50 százalékos részvételhez köthette, visszaállítva ezzel a 90-es évek szabályozását. Mindez azonban nem jelenti azt, hogy a mindenkori kormány ellenőrizhetetlenné válna, legfeljebb a mostani ellenzék erőviszonyai mellett tűnik túlzott akadálnak 97 képviselő megnyerése egy beadványhoz, vagy négymillió választópolgár – és köztük legalább kétmillió igen-szavazó – mobilizálása. Egyértelmű azonban, hogy egy szigorúbb feltételekhez kötött népszavazási eredmény politikai következményei is világosabbak. Emlékeztet, hogy a 2008-as „szociális népszavazás”, amely egyébként az új szabályok szerint is érvényes és eredményes lett volna, egyértelmű eredményének közvetlen következménye volt az akkori kormánykoalíció felbomlása.

(5) az Alkotmánybíróság állítólagos befolyásvesztése

A taláros testület nem vész el, csak átalakul – így foglalhatóak össze az Alaptörvény Alkotmánybíróságot érintő változtatásai. Tény, hogy az utólagos normakontroll száma jelentősen csökkenni fog, de nem igaz, hogy a mindenkori ellenzék elvesztené a feltételes vétó lehetőségét. Ugyanakkor egyértelmű jelei is vannak az Alkotmánybíróság erősödésének. Ezt támasztja alá a létszám-bővülés, a mandátum meghosszabbítása kilencről tizenkét évre, s mindenekelett a bírói döntések felülvizsgálatának lehetősége (24. cikk (2) d)). Fontos még kiemelni az előzetes normakontroll várható kiterjedését is, amely a már hatályos törvény alapján keletkezett jogkövetkezményekkel való törődés terhe nélkül teszi lehetővé a törvények alkotmányossági ellenőrzését. Szintén itt kell megemlíteni az Alaptörvénnyel szemben meglehetősen kritikus Sólyom László volt köztársasági elnök nyilatkozatát is, miszerint a „történeti alkotmány vívmányai” szerinti Alaptörvény-értelmezés valójában a „láthatatlan alkotmány” és így az elmúlt húsz év gyakorlatának továbbélését biztosítja. Tehát nem igaz az a félelem sem, hogy az alkotmánybírák ne nyúlhatnának vissza korábbi döntéseikhez.¹

Az Alaptörvény hatása: 10 válságjelenség megakadályozása

(1) Félkatonai szervezetek közvetett tilalma

Az elmúlt évek egyik legveszélyesebb válságjelensége, a magyar államiság szétesésére utaló jel volt, hogy a vélt vagy valós jogok védelme nevében félkatonai csoportok jelentek meg. Szembeötlő volt, hogy 2007 és 2010 között ezzel lényegében nem tudott mit kezdeni az akkori kormányzat, így a válságjelenség egyre erőteljesebbé vált. A Magyar Gárda, csendőrség vagy legújabban Véderő néven jelentkező szervezetek ráadásul jogszabályokból vezették le működésükhöz való jogukat, s ezzel a jogszabályoknak valóban alárendelt államszervezetek fellépését több esetben megnehezítették. Ugyanakkor éppen ez a jelenség – a demokratikus ellenőrzés alatt álló rendőrséggel, ügyészséggel és a bíróságokkal szembeni fellépésük – tette egyértelművé, hogy a szervezetek működése nehezen egyeztethető össze a jogállamisággal. Ezt a visszás helyzetet rendezti az új Alaptörvény, amikor egyértelművé teszi, hogy a „jogszabályok érvényre juttatása érdekében kényszer alkalmazására az állam jogosult”. (C) cikk)

(2) Szigorú költségvetési fegyelem

A 2002-es és 2006-os kampány – sőt az MSZP részéről a 2010-es is – az állami újraelosztás növeléséről szóltak, figyelmen kívül hagyva a költségvetési kereteket. Medgyessy Péter legitimációvásárló „jóléti rendszerváltozása” előbb fenntarthatatlan mértékben növelte a költségvetési kiadásokat, majd Gyurcsány Ferenc százlépéses programja keretében bevezetett intézkedések (például az ÁFA-csökkentés) továbbnövelte a hiányt. Így alakulhatott ki a 2006-os választási évben közel 10 százalékos, GDP-alapú költségvetési deficit. Noha külső kényszer hatására a Gyurcsány-, majd a Bajnai-kormány megkezdte a kiadások csökkentését, pártjuk, az MSZP 2010-ben is kétezer-milliárd forint plusz állami bevétel elköltésével kampányolt. Az új Alaptörvény ugyan a kampányígéreteket nem, de az e fajta kampányok hitelességét mindenképpen csökkenti az által, hogy rögzíti a „kiegyensúlyozott, átlátható és fenntartható” költségvetés kötelezettségét (N) cikk). Ráadásul ez nem csak alapelvi szinten jelenik meg: a Költségvetési Tanács előzetes vétőjogot kap a költségvetési törvény átvizsgálásához, a kormány, az Országgyűlés vagy a köztársaság elnöke pedig az Alkotmánybíróságot kérheti a költségvetési törvény alkotmányossági kontrolljára még kihirdetése előtt. Ez a jog a költségvetési tárgyalás esetleges – a Kormány szándékát nem tükröző – alkúira és a későbbi törvénymódosításokra is kiterjed. Sőt a képviselők egynegyedének beadványával az ellenzék is kérheti a költségvetés utólagos alkotmánybírósági vizsgálatát. Így a felelőtlen költségvetési politika lehetősége jelentősen visszaszorul a jövőben, amely az alkotmányellenes választási ígéretlicitet is korlátozni fogja.

(3) A jogos önvédelem erősítése

Nagy visszhangja volt az elmúlt években a kerítésébe áramot vezető kesznyéteni gazda ügyének, s nem mindenki érezte jogosnak a tulajdonát védő férfi elítélését. Mindez jelezte, hogy a többség igazságérzete szerint újra kellene gondolni, mit engedhet meg az állam az őrizhetetlen méretű birtokok jogos védelme érdekében az üzemszerű tolvajlás ellen. Noha az új Alaptörvény

alapján sem lenne büntelen a fent említett gazda, mindenképpen fontos változás, hogy a bíróságokat, hatóságokat és a jogszabályokat is kötelező alkotmány kimondja: mindenkinek joga van „a személye, illetve a tulajdona ellen intézett vagy ezeket közvetlenül fenyegető jogtalan támadás elhárításához”. (V. cikk) Ebből a szempontból is fontos, hogy az új Alaptörvény megőrzi a 2010-ben bevezetett változtatást, miszerint törvény által meghatározott ügyekben, egyesbírói hatáskörben bírósági titkár is eljárhat (27. cikk (3)). Ez az intézkedés a tyúktolvajok gyors felelősségre vonását tette és teszi lehetővé, s már önmagában fontos lépés volt a válságjelenség kezelése érdekében.

(4) A szeméthehozatal tiltása

Emlékezetes botrány volt 2006 és 2007 fordulóján, amikor „illegális importszemét” árasztott el több üres vidéki ingatlant – elsősorban Németországból. A több mint négyezer tonna szemétről az akkori kormány tárgyalásokat kezdett, s annak több mint felét vissza is vitték Németországba.² Az állam válságjelenségei közé tartozik az is, ha ilyen egyértelmű jelenségeket nem tud arányos szigorral és világos következményekkel kezelni. Érthető, hogy az új Alaptörvény nem bízta az ilyen ügyeket tárgyalásra, hanem a leghigorúbban kimondja, hogy „elhelyezés céljából tilos Magyarország területére szennyező hulladékot behozni”. Az akkori szemétiportörök tehát 2012 után alkotmányellenesen cselekedtek volna.

(5) Polgárbarát, szolgáltató állam ígérete

Az elmúlt húsz év válságjelenségeinek egyik legalapvetőbbje az állammal, illetve az állami eljárásokkal szembeni bizalmatlanság volt. Természetesen ez a bizalmatlanság nem a rendszer-változáskor alakult ki, de a rendszerváltozás óta nem sikerült – több politikai kezdeményezés ellenére sem – felszámolni. Alighanem a korrupciónak is az egyik legfontosabb forrása, hogy az érintett polgár nem bízik ügyének gyors és tisztességes elintézésében, de áttételesen ez lehet az oka a köztisztviselői állások kisebb presztízsének is a diplomások körében. Az új Alaptörvény e téren komoly elmozdulást hozhat mivel – az Európai Unió Alapjogi Chartája alapján – kimondja, hogy a hatóságoknak „részrehajlás nélkül, tisztességes módon és ésszerű határidőn belül” kell mindenki ügyét elintézni (XXIV. cikk (1)), ráadásul mindezt az új műszaki megoldások alkalmazásával kell megvalósítani (XXVI. cikk). Szintén fontos előírás, hogy az ésszerű határidő előírása a bíróságokra is vonatkozik (XXVIII. cikk). Az ilyen alapelveknél ismét érdemes tudatosítani, hogy a hatósági határozatokat és a bírósági döntéseket ezentúl az Alkotmánybíróság is felülvizsgálhatja a fenti alaptörvénybeli passzusok alapján.

(6) A politikai rendszer rendezetlen kérdéseinek rendezése

Minden rendszer gyengeségének jele, ha nem tudja kezelni a világos hiányosságait. Így volt ez az elmúlt években Horn Gyula és Toller László képviselői helyével is. Egyértelmű volt, hogy egészségügyi állapotuk miatt nem tudják ellátni munkájukat, helyüket és fizetésüket azonban, hamis szolidaritásból, fenntartották, arról csak ők mondhattak volna le. E kevés megértéssel fogadott helyzetet is kezeli az új Alaptörvény, amikor szabályozza, hogy ha egy képviselő egy

éven keresztül nem vesz részt az Országgyűlés munkájában, a jelen lévő képviselők kétharmada dönthet „megbízatása megszűnéséről” (4. cikk (3) f) és (4)). Mindez természetesen nem jelenti a lemondott képviselő elfelejtését vagy szociális ellehetetlenülését, sőt kifejezetten méltó szabályozás egy nehezen kezelhető emberi katasztrófa esetére.

A hatályos alkotmány – alkotói akaratától függetlenül – más kérdésekben is homályos maradt, amely az elmúlt húsz évben komoly hiányosságnak bizonyult vagy bizonyulhatott volna. Elvileg 2010 tavaszán az akkori kormányoldalnak lehetősége lett volna a köztársasági elnök előrehozott megválasztására, az alkotmány ugyanis nem szabályozta, legkorábban mikor lehet az államfőt megválasztani. Így a harmadik fordulóban egyszerű többséggel új elnöke lehetett volna még a választások előtt Magyarországnak. A lehetőség természetesen csak gondolat kísérlet maradt, mégis fontos, hogy az új Alaptörvény rögzíti, hogy mandátuma lejárta előtt legfeljebb 60 nappal választható meg az államfő utódja, tehát – kitöltött mandátummal számolva – a választás évében, június 5. után. Ez innentől akkor sem lehet a régi parlament dolga, amennyiben az államfő és az országgyűlési választás éve egybe esik – akár 2010-ben –, mert a parlamentet már április vagy május hónapban meg kell választani.

Végül szintén itt lehet megemlíteni az országgyűlési bizottságok elmúlt húsz évben tapasztalt tekintély- és jelentőségvesztését. Az Országgyűlés munkáját jól ismerők emlékezhetnek, hogyan csökkent a miniszterek érdeklődése egy-egy bizottság meghallgatása kapcsán, s hogyan fordulhatott elő, hogy a „kérdést jobban ismerő” főosztályvezetőt küldtek a minisztériumok, akik természetesen semmilyen politikai kérdésben nem nyilatkozhattak. Ennél is súlyosabb volt a közvélemény szemében, hogy ismert politikusok, vagy közéleti szereplők egyszerűen megtagadhatták a bizottságok, különösen a vizsgálóbizottságok előtti megjelenést. Mindezen változtat az új Alaptörvény, amely egy sarkalatos törvényre bízta a megjelenési kötelezettség szabályozását (7. cikk (3)).

(7) A mulasztásos alkotmánysértés visszaszorulása

A jogállami működés egyik látványos válságjele volt az elmúlt években a mulasztásos alkotmánysértések elszaporodó száma: 2009-ben már 21 olyan ügyet tartott nyilván az Alkotmánybíróság, amelyben az általa szabott határidőkre az Országgyűlés képtelen volt új, alkotmányos szabályt alkotni.³ Az alkotmányozó hatalommal rendelkező Országgyűlés alkotmánysértése a rendszer látványos működési zavara. Ennek tartalmi oldalról az oka természetesen az – olykor kétharmados, de máskor csak egyszerű többséget igénylő – kompromisszum nehézsége volt. Eljárási oldalról azonban ebben szerepe volt az utólagos normakontroll elterjedtségének is. A már hatályos és ezért jogkövetkezményeket előidéző jogszabályok vizsgálatakor az alkotmánybírák többször éltek a – sokszor távoli – határidőhöz kötött jogszabály-változtatás előírásának eszközével, ezzel is elősegítendő, hogy döntésük, egy jogszabály vagy jogszabályhelyek megsemmisítése ne idézzen elő jogbizonytalanságot. Az előírást azonban – ahogy fent említettük – nem követte mindig jogszabályalkotás. Az új Alaptörvény elősegítheti ugyan a konszenzuális demokráciát és ezzel a jogszabályalkotásokhoz szükséges kompromisszumokat, de ennél is

fontosabb, hogy a jogszabályok politikai okokból kezdeményezett, absztrakt vizsgálatok az utólagos eljárás helyett inkább az előzetes ellenőrzésre helyezi a hangsúlyt. Ezzel elvileg csökkenhet a mulasztásos alkotmányértékek száma, hiszen a hatályba sem lépő törvények után várhatóan ritkábban fog a – politikai kérdésektől szerepfelfogása szerint tartózkodó – taláros testület új szabály alkotására határidőt szabni. Tény ugyanakkor, hogy a mulasztásos alkotmányérték ellen továbbra is a jól működő állam és a kompromisszumképes törvényhozás a legjobb válasz.

(8) Az önkormányzatok gazdálkodásának rendezése

A tanácsrendszer helyére lépő önkormányzatiság fontos vívmánya volt a demokratikus jogállamiságnak. Igaz, a most hatályos alkotmány egyik mondatában még véletlenül benne maradt a tanácsokra vonatkozó paragrafus (19. § l)), amely szerint az alkotmányellenes tanácsot az Országgyűlés a Kormány javaslatára feloszthatja. Az önkormányzatok 1990-es megalakítása óta folyamatosan alakultak a rájuk vonatkozó szabályok, rendeződött ugyan vagyoni helyzetük, de évről évre csökkent az állami adótranszfer, azaz a pénzügyi autonómiájuk mértéke. E mellett az elmúlt húsz évben – az Állami Számvevőszék utólagos vizsgálataival mellett – nem alakult ki az önkormányzati gazdálkodás ellenőrzése, ami néhány esetben a napi működést ellehetetlenítő eladósodáshoz vezetett. Ezt tetézte, hogy 2006 után, a regionális közigazgatási hivatalok alkotmányellenes létrehozása miatt, a települések törvényességi felügyelet nélkül maradtak. Így az államműködés válságjelenségei helyben, az önkormányzatok szintjén is megjelent. Az új Alaptörvény mindkét hiányosságra – szándéka szerint végleges – megoldást ad. Egyrészt alkotmányos szinten rögzíti a kormányhivatalok új rendszerét, másrészt a helyi önkormányzat „törvényben meghatározott mértékű kölcsönfelvételét vagy más kötelezettségvállalását feltételhez, illetve a Kormány hozzájárulásához kötheti” (32. és 34. (5) cikk).

(9) Ésszerű privatizáció

A magyar demokráciával szembeni elégedetlenség egyik legfontosabb forrása a privatizációs folyamat számtalan aránytalansága és kudarca. Az a tény, hogy az állam nem tudott vagy nem akart fellépni a saját megkárosítása ellen, vagy hogy a még oly engedékeny privatizációs feltételeket sem kérte számon a későbbi tulajdonosokon, sokakat felháborított és kiábrándított. Legutóbb számos, az állam szempontjából vitatott PPP-konstrukció, a felépítendő vagyontárgyak kötelező állami visszabérléséről, megvásárlásáról szóló szerződés hívta fel a privát és állami tulajdon keveredésének veszélyeire a figyelmet. A számos anomália az ésszerű magánosításról folyó vitát is megakadályozta. Ebben hozhat változást az Alaptörvény szabályozása, amely kimondja, hogy nemzeti vagyont csak átlátható tulajdonú, szerkezetű és tevékenységű szervezetnek ruházható át, törvényben meghatározott célból, az „értékarányosság követelményének figyelembevételével”. Mindez azt jelenti, hogy egy privatizációs szerződést a bíróságon is megtámadható, s azt az Alaptörvény alapján megsemmisítheti a testület. A bíróság döntését pedig az Alkotmánybíróság felülvizsgálhatja. Talán megkockáztatható az a kijelentés, hogy az új Alaptörvény alapján sohasem jöhetne létre a korábban tervezett sukorói kaszinó-beruházás.

Fontos ugyanakkor, hogy az Alaptörvény nem tiltja, csak korlátok közé szorítja a privatizációt, s ezzel épp az ésszerű, a közérdeknek is megfelelő magánosítást segítheti elő (38. cikk (3) és (4)).

(10) Az offshore cégek alkonya

Végül meg kell említeni az elmúlt évek nagy botrányai során közismertté vált offshore cégek ügyét, amelyek sok esetben állami támogatáson vagy megrendelésen alapuló nyereség eltüntetésére szolgáltak, s amelyekkel szemben az állam képtelen volt hathatósan fellépni. Emlékezetes például az állami megrendelésre, tender nélkül dolgozó vakcina-gyár, az Omninvest ügye, de itt kell említeni a kormányváltás óta bekövetkezett esetet is, amikor a Posta – 2011 márciusában – 1,8 milliárd forintért bízott meg, verseny nélkül egy részben offshore tulajdonú informatikai céget.⁴ Fontos rögzíteni, hogy az offshore cég létrehozása önmagában nem szabályellenes, ha nem adóelkerülést szolgál. Ugyanakkor az új Alaptörvény alapján a jövőben sem támogatásban, sem szerződés szerinti kifizetésben nem részesülhet a központi költségvetésből olyan szervezet, amelynek tulajdonosi szerkezet, vagy támogatott tevékenysége nem látható át. A fent említett postabeszerzés így a jövőben nem valósulhatna meg, s az Omninvest „üzleti modellje” is újragondolandó.

Végjegyzet

¹ Sólyom László, in: Heti Válasz, 2011. április 21., 42. o.

² <http://www.origo.hu/itthon/20070410hazaviszik.html>

³ http://hvg.hu/itthon/20090904_alkotmanybirosag_alkotmanysertes

⁴ http://nol.hu/belfold/lmp__milliardos_offshore_mutyi_a_postanal